

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף פו

[ע"פ ביאור 'חברותא']:

אמר רב כהנא: אישתעי סיפר לי רב חמא בר כרתיה דחסא שהוא בן בתו של חסא: רבה בר נחמני שהוא רבה הידוע בר פלוגתיה של רב יוסף **אגב שמדא נח נפשיה** נפטר בגלל אימת המלכות.

וכך היה מעשה: **אכלו ביה קורצא ביה מלכא** הלשינו עליו למלך ואמרו: **איכא חד גברא ביהודאי** יש אדם אחד מהיהודים **דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל** שהוא מבטל שנים עשר אלף איש מישראל **ירחא בקייטא וירחא בסתוא** חדש בקיץ וחדש בסתיו בניסן ותשרי, שאז הם מתקבצים לשמוע דרשות על עניני פסח והחגים, **מכרזא דמלכא**, ועל ידי כן הם משתמטים מלשלם את המס החדשי, שכשכאים שלוחי המלך לגבות את המס הם אינם נמצאים בביתם.

שדרי פריסתקא דמלכא בתריה, שלח המלך שליח לתפוס את רבה בר נחמני **ולא אשכחיה** ולא הצליח למצוא אותו. **ערק ואזל** משום שהוא ברח ממקום למקום **מפומבדיתא לאקרא, ומאקרא לאגמא, ומאגמא לשחין, ומשחין לצריפא, ומצריפא לעינא דמים, ומעינא דמים** בחזרה לפומבדיתא.

בפומבדיתא אשכחיה שם הוא מצא אותו.

וכך היה: **איקלע פריסתקא דמלכא להווא אושפיזא דרבה**, שליח המלך שחיפש את רבה נקלע לאותו פונדק שרבה התחבא בו, **קריבו תכא קמיה**, ובעלי הפונדק קירבו לפני השליח שולחן, **ואשקיהו תרי כסא** ונתנו לו לשתות שתי כוסות של משקה, **ודליוה לתכא מקמיה**, ומיד לקחו לו את השולחן, והם לא ידעו שיש סכנה בדבר שהשדים מזיקים את מי ששותה "זוגות", **הדר פרצופיה לאחוריה** ואכן השליח ניזוק שפניו התעוותו ונהפכו לאחור.

אמרו ליה בעלי הפונדק לרבה: מאי נעביד ליה כיצד נוכל להצילו, שאנחנו יראים שהרי **גברא דמלכא** שליח המלך הוא.

אמר להו רבה: קריבו תכא לקמיה החזירו את השולחן לפניו **ואשקוהו חד כסא** ותתנו לו עוד כוס לשתות כדי לבטל את ה"זוגות" **ודליהו לתכא קמיה** וקחו מיד את השולחן ממנו **ולתסי** ועל ידי כן יתרפא.

עבדו ליה הכי ואתסי עשו לו כן והוא אכן התרפא.

אמר השליח: מידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא הוא אני יודע שכאן מתחבא אותו אדם שאני מחפש אחריו.

כחיש אבתריה ואשכחיה חיפש אחריו בפונדק ומצא אותו.

אמר השליח לבעלי הפונדק: אזלינא מהא אני חוזר מכאן **אי מקטל קטלו להוא** **גברא לא מגלינא** ובגלל שרבה הציל אותי לא אגלה את מקום המצאו גם אם יהרגו אותי. אבל **ואי נגידי מנגדין ליה** אם ייסרוני ביסורים ולא אוכל לעמוד בהם **מגלינא** רק אז אגלה.

אתיוהו לקמיה הביאו את רבה לפני השליח **עייליה לאדרונא** הוא הכניס את רבה לתוך חדר **וטרקיה לבבא באנפיה** ונעל בפניו את הדלת, כדי שבינתיים לא יברח.

בעא רחמיה התפלל רבה וביקש רחמים **פרק אשיתא** ונעשה לו נס והקיר של החדר התמוטט **ערק ואזיל לאגמא** והוא ברח לאגמא.

הוה יתיב אגירדא דדקולא, התיישב רבה על גזע של דקל קצוץ **וקא גריס** ולמד.

קא מיפלגי במתיבתא דרקינא באותה עת נפלה מחלוקת בישיבה של מעלה בנוגע לדין אחד בהלכות נגעים:

שהדין הוא שאמנם הופעת שיער לבן בתוך הנגע הוא סימן טומאה, אך זה רק אם נגע הבהרת היתה **קודמת לשער לבן** אז הוא **טמא**.

אבל, **ואם השער לבן** היה **קודם לבהרת** הוא **טהור**. וכך מפורש בתורה "והנה נהפך שער לבן בבהרת" משמע שהבהרת קדמה לשער הלבן.

ומה הדין במקרה של **ספק** שאין יודעים אם הבהרת קדמה או השער הלבן?

על זה נחלקו בישיבה של מעלה: **הקדוש ברוך הוא אומר: טהור**.

וכולו **מתיבתא דרקיעא** וכל הישיבה של מעלה **אמרי: טמא**.

ואמרי אמרו במתיבתא דרקיעא: **מאן נוכח** מי יבא לכאן ויכריע בשאלה זו?

נוכח שיבא רבה בר נחמני ויכריע.

דאמר רבה בר נחמני: אני יחיד בנגעים! אני יחיד באהלות!

שדרו שליחא בתריה שלחו מהשמים את המלאך המות שיביא את רבה בר נחמני לישיבה של מעלה.

לא הוה מצי לא היה יכול **מלאך המות למקרב ליה** להתקרב אליו **מדלא הוה קא פסיק פומיה מגרסיה** כי הוא עסק כל הזמן בתורה.

אדהכי נשיב זיקא ואויש ביני קני לפתע נשבה הרוח וגרמה לרשרוש ענפי העצים. **סבר רבה גונדא דפרשי הוא** שהרעש הוא של גדוד פרשים שמחפשים אחריו.

אמר רבה: תינח נפשיה דהווא גברא ולא ימסר בידא דמלכותא עדיף למות מאשר ליפול לידי המלכות.

[ואז כשהפסיק לרגע מתלמודו בגלל אימת המלכות הצליח מלאך המות ליטול את נשמתו וכפי שהגמרא אומרת לעיל].

כי הוה קא ניחא נפשיה בשעה שרבה נפטר **אמר** על השאלה בהלכות נגעים שנידונה בישיבה של מעלה: **טהור! טהור!**

יצאת בת קול ואמרה: אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאת נשמתך בטהור! כלומר בעודך אומר "טהור".

נפל פתקא מרקיעא נפל פתק מהשמים **כפומבדיתא** שם היה רבה ראש הישיבה, והיה כתוב בו **"רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה"**.

נפקו אביי ורבא וכולהו רבנן לאיעסוקי ביה יצאו אביי ורבא וכל החכמים שכפומבדיתא להתעסק בקבורתו של רבה **לא הוו ידעו דזכותיה** ולא ידעו היכן נמצא גופו.

אזלו הלכו לאגמא, חזו צפרי דמטללי וקיימי הם ראו שם צפרים העומדות באויר ועושות צלן בכנפיהן **אמרי: שמע מיניה: "התם הוא! בודאי שם הוא נמצא"**.

ספדוהו תלתא יומי ותלתא לילותא הספידוהו שלשה ימים ושלשה לילות, ורצו להפסיק את ההספדים **נפל פתקא** משמים: **כל הפורש מההספדים יהא בנידוי!**

ספדוהו המשיכו להספיד אותו עד **שבעה יומי**. **נפל פתקא**: **לכו לביתכם לשלום!**

ההוא יומא דנח נפשיה כאותו יום שנפטר רבה **דלייה זעפא** נשבה רוח סערה וזרי **לההוא שעייא כי רכיב גמלא** והעיפה את רוכב הגמל הערבי **מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה בהך גיסא** מעבר הזה של נהר פפא עד לעבר השני.

אמר: מאי האי מדוע הרוח סוערת כל כך?

אמרי ליה אמרו לו: **נח נפשיה דרבה בר נחמני** משום שרבה נפטר.

אמר רוכב הגמל **לפניו: רבונו של עולם ! כולי עלמא דידך הוא** כל העולם שלך **ורבה בר נחמני דידך** גם הוא שלך. **את דרבה ורבה דידך** אתה אוהבו של רבה ורבה הוא אוהבך **אמאי קא מחרבת ליה לעלמא** מדוע אתה מחריב את העולם?!

נח זעפא שקטה הרוח.

רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה היה בעל בשר **יומא חד הוה חמימא ליה** יום אחד היה לו חם **הוה סליק ויתיב אשינא דטורא** עלה וישב על צלע ההר **אמר לה לברתיה** לבתו: **בת! הניפי עלי במניפא** עשי לי רוח במניפה **ואני אתין לך** בעבור זה **ככרין דנרד** אלומות של עצי בשמים.

אדהכי נשבא זיקא בינתיים נשבה הרוח. **אמר רבי שמעון בן חלפתא: כמה ככרין דנרד** מגיע **למרי דיכי** לבעל הרוח הזה!

שנינו במשנה: מקום שנהגו לזון יזון, לספק במתיקה יספק. **הכל כמנהג המדינה.**

והוינן בה: **"הכל", לאתויי מאי?** מה באה המשנה לרבות בתיבת **"הכל"**, שהוא לשון ריבוי?

ומשנינן: **לאתויי: באתרא דנהיגי מכרך ריפתא ומשתה אנפקא.** המשנה באה לומר שאם מנהג המקום שהפועלים אוכלים לחם ושותים מכלי המכיל רביעית ["אנפקא"] לפני שמתחילים לעבוד, **דאי אמר להו,** שאם בעל הבית יאמר להם: **קדימו ואייתי לנו** הקדימו לבוא בעלות השחר, ואז אתן לכם לאכול, כדי שתסיימו את אכילתכם לפני הנץ החמה, ולא על חשבון הזמן של העבודה, המתחיל בהנץ

החמה, **אמרו לו**, הם יכולים לומר לו: **לא כל כמינך!** אינך יכול לחייב אותנו להשכים מעלות השחר ולאכול לפני הנץ החמה, אלא אתה חייב לתת לנו אוכל בנץ החמה, שהוא תחילת זמן העבודה, ורק אחר כך נתחיל לעבוד. **שנינו במשנה: מעשה ברכן יוחנן בן מתאי, שאמר לבנו: צא ושכור לנו פועליו.** הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו אמר לו: בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן.

והוינן בה: **מעשה לסתור?** והרי המעשה הזה שהביאה המשנה סותר את מה שנאמר לפני כן שלענין המזונות שבעל הבית חייב לפועליו, הכל כמנהג המדינה. ואילו המעשה היה שאמר לבנו שאפילו כסעודת שלמה בשעתו לא די?

ומתרצינן: **חסורי מחסרא**, חסר כאן קטע במשנה, **והכי קתני:** אמנם בדרך כלל הולכים לפי המנהג.

אך, **ואם פסק להן מזונות**, אם הבעל הבית או שלוחו הבטיח לפועליו מזונות במפורש, על אף שהוא חייב בהם מבלי שיתחייב מפורשות לתת להם, מצד המנהג, הרי **ריבה להן**, הוא התכוון לתת להם יותר מהמנהג המקובל.

ומביאה המשנה ראייה לכך: **ומעשה נמי ברכי יוחנן בן מתאי, שאמר לבנו: צא שכור לנו פועלים! הלך ופסק להן מזונות.** וכשבא אצל אביו, אמר לו: בני! הואיל ופסקת להם מזונות למרות שלא היית צריך לעשות כן, ולא פסקת להם מידה, לכן אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהן. לפי שהן בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם אבינו היתה יותר גדולה מסעודת שלמה בשעתו.

והוינן בה: **למימרא, דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה**, וכי סעודתו של אברהם אבינו היתה יותר גדולה מזו של שלמה המלך?!

והכתיב בספר מלכים [א ה ב] **"ויהי לחם שלמה ליום אחד, שלשים כור סולת וששים כור קמח, עשרה בקר בריאים [פטומים מהאבוס] ועשרה בקר רעי [רועים כמרעה] ומאה צאן.** לבד מאיל צבי ויחמור וברבורים אבוסים".

ואמר גוריון בן אסטיון משמיה דרב: הקמח והסולת הללו אינם רק לעמילן של טבחים לעשות מהם עיסה לכסות בה את פי הקדירה כדי שתשאב את הזוהמה של התבשיל.

ורבי יצחק אמר: הבקר והצאן הללו הם רק לציקי קדירה [להכנת מאכל ששמו ציקי קדירה].

ואמר רבי יצחק: אלף נשים היו לשלמה המלך, כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך הכינה לו את כל המאכלים הללו בביתה.

מאי טעמא?

משום שזו סבורה: שמא אצלי סועד היום. וזו סבורה [שמא] אצלי סועד היום.

ואילו גבי אברהם כתיב [בראשית יח ז] "ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב".

ואמר רב יהודה אמר רב: שהכין למלאכים שלשה עגלים, שהרי "בן בקר" - אחד. "רך" - שנים. "וטוב" - שלשה.

הרי שסעודתו של שלמה היתה גדולה בהרבה מזו של אברהם אבינו?

ומשנין: התם אצל אברהם אמנם היה רק תלתא תורי שלשה שוורים, אך זה היה רק לתלתא גברי לשלשה אנשים בלבד, ואילו הכא, אצל שלמה המלך, היתה הסעודה צריכה להספיק לכל ישראל ויהודה.

דכתיב [שם ד כ] "יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב, אוכלים ושותים ושמחים".

כך שביחס לכל אחד ואחד מהסועדים, היתה סעודתו של אברהם אבינו אכן גדולה מזו של שלמה המלך. ומבארת הגמרא עתה את הפסוק דלעיל של סעודת שלמה המלך.

מאי "ברבורים אבוסים"?

אמר רב: תרנגולים שאבוסים אותם בעל כרחן, שדוחפים להם את האוכל בפה בכל.

ושמואל אמר: שאבוסים ועומדים מאליהם. תרנגולים שהתפטמו מאליהם.

ורבי יוחנן אמר: כשאבוסין שור או תרנגול, מביאין תור ממרעיתו בדלא אניס, מביאים שור שלא עשה מלאכה, מהמרעה. ותרנגולת מאשפתה בדלא אניסה, שלא טרחה בגידול אפרוחים. ורק אותם אבוסים.

אמר רבי יוחנן: מובחר שבכהמות - שור.

מובחר שבעופות - תרנגול.

אמר אמיר: הפירוש על "ברבורים אבוסים" - **זגתא אוכמתא** תרנגולת שחורה **בי בטניתא**, בעלת כרס **דמשתכחא ביני עצרי**, המסתובבת בין הגיתות [מקום שדורכים שם ענבים ליין], ואוכלת חרצני ענבים, **דלא מציא פסיא קניא**, ואינה יכולה לפסוע אפילו כמלא קנה, מרוב שומנה.

ומבארת עתה הגמרא את הפסוקים בתחילת פרשת וירא:

"ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב" -

אמר רב יהודה אמר רב: "בן בקר" - אחד. "רך" - שנים. "וטוב" - שלשה.

והוינן בה: **ואימא**, היה רק בן בקר **חד** אחד בלבד. ומה שכתוב "רך וטוב", היינו **כדאמרי אינשי: רכיך וטב**. שהיה בן הבקר עצמו רך וטוב?

ומתרצינן: **אם כן, לכתוב "רך טוב" בלי וי"ו, מאי "וטוב"?**

שמע מינה: לדרשה, לדרוש מיייתור הוי"ו, שהיה בן בקר נוסף.

והוינן בה: **אימא תרי**, היו רק שנים, שהרי יש לנו רק ייתור אחד?

ומתרצינן: **מד"טוב" לדרשה, "רך" נמי לדרשה**. כשם שתיבת "וטוב" אינה עולה על בן הבקר אלא נדרשת בפני עצמה, כך "רך" נדרשת בפני עצמה, לומר שהיה בן בקר שלישי.

מחיב רבה בר עולא. ואיתימא רב הושעיא. ואיתימא רב נתן ברבי הושעיא: נאמר **"ויתן אל הנער. וימחר לעשות אותו"** בלשון יחיד, משמע שהיה רק בן בקר אחד בלבד!

ומשנינן: **כל חד וחד, יהביה לנער חד**. כוונת הכתוב לומר, שכל בן בקר נתן לנער אחר. ולעולם היו שלשה בני בקר.

ומקשינן: הרי נאמר **"ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם"**. משמע שהיה רק בן בקר אחד!

ומשנינן: **דקמא קמא דמטיא, אייתי לקמייהו**. אברהם אבינו הביא אותם אחד אחד, כל אחד כשנגמר בישולו.

והוינן בה: **ולמה לי תלתא? תסגי בחד!** מדוע באמת היה צריך אברהם אבינו להכין להם שלשה בני בקר, ולא הסתפק באחד בלבד?

ומשנינן: **אמר רב חנן בר רבא: כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל**, שהוא מעדן מלכים ושרים.

אמר רבי תנחום בר חנילאי: לעולם אל ישנה אדם מן המנהג! שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם. ומלאכי השרת ירדו למטה אצל אברהם, ואכלו לחם.

ומקשינן: **"ואכלו", סלקא דעתך? וכי המלאכים אכלו?**

ומשנינן: **אלא אימא: נראו כמי שאכלו ושתו.**

אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו. וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח, עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח.

ומבאר רב יהודה אמר רב: כתיב **"ואל הבקר רץ אברהם"**, רץ בעצמו, לכן **"ורוח נסע מאת ה' ויגז שלוים מן הים"**, שהקדוש ברוך הוא בעצמו הפריח להם את הבשר.

"ויקה חמאה וחלב", לכן **"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים"**.

"והוא עומד עליהם תחת העץ", לכן **"הנני עומד לפניך שם על הצור"**.

"ואברהם הולך עמם לשלחם", לכן **"וה' הולך לפניו יומם"**.

"ויקה נא מעט מים" על ידי שליח, לכן אמר הקדוש ברוך הוא למשה **"והכית בצור, ויצאו ממנו מים, ושתה העם"**. שנתן להם מים על ידי שליח.

ופליגא דרבי חמא בר חנינא. רב יהודה אמר רב חולק על רבי חמא בר חנינא, לפי שהוא דורש באופן אחר את השכר שקיבלו ישראל עבור מעשיו של אברהם אבינו.

דאמר רבי חמא ברבי חנינא: וכן תנא דבי רבי ישמעאל: בשכר שלשה זכו לשלשה:

א. בשכר חמאה וחלב, זכו למן.

ב. בשכר "והוא עומד עליהם", זכו לעמוד הענן, שעומד עליהם תמיד, כמו שנאמר "ועננך עומד עליהם" [ובזה נחלק על רב יהודה אמר רב, שאמר בשכר זה זכו ל"הנני עומד לפניך שם על הצור"].

ג. בשכר "יוקח נא מעט מים", זכו לבארה של מרים [והוא ממש כמו הדרשה של רב יהודה אמר רב, שזכו ל"והכית בצור ויצאו ממנו מים", שהוא הבאר של מרים].

"יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם" -

אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל: אמרו לו המלאכים לאברהם: וכי בערביים חשדתנו שאנו ערבים, שהם משתחווים לאבק רגליהם, שלכן אמרת לנו לרחוץ רגלינו?

כבר יצא ממנו ישמעאל! הרי ממך יצא ישמעאל, שרגיל לעשות כן, ומדוע אתה חושד בנו?

"וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום" -

מאי "כחום היום"? אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום שכאו המלאכים, יום שלישי של מילה של אברהם היה, שאז הוא חולה ביותר.

ובא הקדוש ברוך הוא לשאול בשלום אברהם. הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה שהשמש תזרח בחזקה, ועוברי דרכים לא יהיו מצויים, כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים, בעודו חולה. וזה הביאור של "כחום היום".

שדריה לאליעזר למיפק לברא. שלח אברהם את אליעזר עבדו לראות בחוץ אם יש עוברי דרכים.

נפק, ולא אשכח. הוא יצא ולא מצא עוברי דרכים.

אמר אברהם: לא מהימנא לך! אינני מאמין לך שאין שום עוברי דרכים בחוץ. היינו דאמר תמן, בארץ ישראל אומרים: לית הימנותא בעבדי, אין אימון בעבדים.

נפק איהי, יצא אברהם בעצמו לראות אם יש עוברי דרכים.

חזייה להקדוש ברוך הוא, דקאי אבבא. וראה את הקדוש ברוך הוא עומד בפתח.

היינו דכתיב, שאמר אברהם להקדוש ברוך הוא "אל נא תעבור מעל עבדך".

כיון דחזא דקא אסר ושרי, כשראה הקדוש ברוך הוא את אברהם שהוא קושר ומתיר את התחבושת שעל המילה ומתייסר, אמר: **לאו אורח ארעא למיקם הכא!** אין זה מן הראוי לשהות כאן בשעה כזאת.

ולכן ביקשו אברהם שלא יעבור מלפניו.

היינו דכתיב, **"וישא עיניו וירא, והנה שלשה אנשים נצבים עליו. וירא, וירץ לקראתם"**.

ולכאורה תקשי, שבתחילה נאמר שהיו נצבים עליו, ומשמע שעמדו לידו, ואילו לאחר מכן נאמר שהוא רץ לקראתם? אלא, **מעיקרא, אתו קמו עליה**. בתחילה הם באמת עמדו לידו. **כי חזיוהו דהוה ליה צערא**, כשראו שהוא שרוי בצער מיסוריו, **אמרו: לאו אורח ארעא למיקם הכא**, והלכו מלפניו עד שהיה צריך לרוץ לקראתם.

מאן נינהו מי הם אותם שלשה אנשים שבאו אל אברהם?

מיכאל וגבריאל ורפאל.

א. **מיכאל, שבא לבשר את שרה שתוליד בן.**

ב. **רפאל, שבא לרפא את אברהם.**

ג. **גבריאל אזל למהפכיה לסדום.** הוא הלך משם להפוך את סדום.

והוינן בה: **והא כתיב "ויבאו שני המלאכים סדומה בערב"**, משמע ששני מלאכים הגיעו לסדום להפוך אותה ולא רק גבריאל לבדו?

ומשנינן: **דאזל מיכאל בהדיה, לשזביה ללוט**. מיכאל המלאך התלווה לגבריאל, כדי להציל את לוט, אך הוא לא היה שליח להפוך את סדום. **דיקא נמי**, מהפסוק משמע, שרק מלאך אחד הפך את סדום.

דכתיב "ויהפוך את הערים האל" בלשון יחיד. ולא כתיב "ויהפכו" בלשון רבים. שמע מינה!